

EUSKAL HERRIKO

ELIZAREN HAMAR URTEOK

Biziak eta asaldatuak* izan ditu Euskal Herriko Elizak azken hamar urteok. Kontzilioak berak eman dio, alde batetik, astinaldi handia euskal Eliza tradizionalari; baina, bestetik, eta bereziki, Herriaren beraren azken urteotako historiaren larriak eta garratzak behartu dute hemengo Eliza edo zenbait eliztar behintzat, bide berriak urratzera.

Eliz agintarien aldetik begiratzen badugu, Euskal Herriko Elizaren azken hamar urteotako historiak ba ditu aldeak —eta etenak ere— eskualde* batetik bestera. Baina herriaren aldetik begiratzuz gero, historia horren oinarriko batasun bat nabari* genezake, eta Euskal Herriko Elizaren historia «bakarrak» —ez historia ezberdinez— idatz dezakegu.

Eliz barneko astinaldi eta Euskal Herriaren burrukal-di hontan, Eliza tradizionalaren irudi nagusi eta bakar hura* zatitan puskatzen da. Apezpikutegi, Parrokia, Erlijiosoen Kongregazio, Ekintza Katoliko: hauek osatzen zuten Euskal Herriko Elizaren irudi ofizialaren —eta bakarraren?— irudia. Eta horren arabera,* Euskal Herria katolikoa zen ofizialki, eta itxuraz ere bai. «Euskaldun, fededun» edo «español, katoliko» ez ziren eliz egitura* ofizial eta tinko (!) haren ideologiazko ispilua besterik.

Azken hamar urteotan, oster,* Euskal Herriko Elizak aurpegi ugariago hartu du.

Oinarriko Eliza

Kontzilioaren ondorengo urteotan, eta katolikoaren apostolutza erakunde ofizial handiak deseginez doazen neurrian, kristau herriaren oinarritik sortzen dira elkar-te txiki berriak, kristau fedea eta bizitza jatorriago bizi nahian. **Oinarriko elkarteak**, edo **kristau elkarte txikiak**, edo beste horrelako izenen bat ematen zaie; eta parro-kietako eta diozesietako egituretatik aparte —inoiz kontra ere bai— sortzen dira.

Joera askotakoak dira elkar-te horik;* eta bakoitza bere erara antolatzen da. Ba dira, liturgi bizitza eta ototza barnekiago eta jatorriago sakondu nahian, eta Kontzilioak ekarritako liturgiaren eraberrikuntza ere itxura hutsezkotzat jotzen dutelako, beren liturgi saioak (?) eta ototzaldiak beren aldetik eta librekiago antolatzen dituztenak. Oitoiz elkarteak dira hauk* gehienbat; baina sarritan gizarte arazoan kezka oso nabari agertzen da, gero elkartean ekintza berezirik eramango ez baldin badeute ere.

Bigarren elkarte moduak, kezka sozial eta politikoak zuzenean biltzen dituenak dira. Kristau fedearen argitan, gizartearen eta herriaren arazoak eta gertakariak aztertzeke biltzen dira bereziki; eta sarritan elkarteko ekintzaren bat antolatzeko eta aurrera eramateko ere bai.

Hirugarren elkarte modu bat, ezkonduen eta familien artean antolaturikoa izan ohi da. Familiako giro hestuek zabaltzearen elkartu ohi dira, familiako, laneko eta bai gizarteko arazo ugariak ere elkarrekin aztertzeke eta kristau bizitza jatorrago bat bizitzen laguntzeke.

Azkenik, Euskal Herrira ere etorri da, Ipar Amerikan sortu eta gero beste herrialde askotara zabaldu den ka-

rismatikoen oldea.* Gure Herrian oraindik ez dira oso hedatuak,* baina zenbait herritan ba dira horrelako elkarteak ere.

Oinarriko Eliza honen ezaugarriak nabarmenena, Euskal Herrian behintzat eta orain arte, erakunderik* eta batasunik eza izan da. Sarritan joera berdineko elkarteak ere beren aldetik dabilta. Horregatik Euskal Herriko oinarriko elkarte asko dago sakabanaturik, baina ez dago oraingoz oinarriko Eliza eraturik.

Eliza ofiziala

Apezpikuek, parrokiek, elizek, erlijiosoen ikastetxeek, seminarioek, aministrazio edo pastoraltz kontseiluek, batzordeek, eta horietan dabiltzanek; meza eta sakramenduek... Hauek guztiok osatzen dute Kontzilio ondorengo hamar urteotako Eliza ofiziala.

Baionan eta Gasteizen ez da apezpikurik aldatu azken hamar urteotan. Biak dira atzerrikoak; eta Baionakoari, orain dela urte pare bat, apezpiku laguntzaile bat eman zioten; hau ere frantsesa eta euskaraz ez dakiena. Bizkaia eta Gipuzkoan urte berean —1968.ean— hil ziren Gulpide eta Bereziartua jaunak. Berehala izendatu zuten Zirarda jauna Bizkaiko aministrari apostoliko bezala. Eta 1971.ean oraingo Añoveros jauna izendatu zuten apezpiku bezala. Bi laguntzaile emango omen zizkieten, eta bat behintzat euskaraz zekiena —Añoveros nafarrak ez baitzekien euskaraz; eta horregatik eta luzaroan Euskal Herritik oso urruti ibilia zelako, kontrako eta protesta asko izan zen horren kontra—; baina oraindik ez dira laguntzaile horik etorri. Gipuzkoarako, berriz, oraingo Argia jauna izendatu zuten, eta handik lau urtetara, Setien jauna, haren laguntzaile bezala. Iruinean ere izan da apezpiku aldaketarik Kontzilio ondoren. Tavera jauna Erromara eraman zutenean, José Méndez ekarri zuten, eta geroxeago J.M. Larrauri, laguntzaile bezala.

Apezpiku hauen inguruan ibili da azken hamar urteotan Euskal Herriko Eliza ofiziala. Kontzilioaren ondoren etorritakoak irekiagoak etorri dira, eta Kontzilioaren ize-nean bide berriak ere urratu nahian liturgiaren eta pastoraltzaren alorretan, eta gizartearen eta herriaren arazoak berenganatu guran. Alde hontatik, Kontzilioaren ondorengo gure apezpikuok —Kontzilio aurretikoak aparte, hategia*— irekitasunaren eta aurrerazaleen ikurrinaz agertu dira Apezpikuen Konferentzian, eta haietako batzuek ukan dituzte istilurik* handienak ere agintari zibilekin. Baina eliz barnean eta bai gizarteari eta herriari begira, erreformismo mailan geratu dira: hau da, pentsaeran eta jokabideetan aldakuntza sail bat ezarri dute, Kontzilioaren deiari helduz eta garai berriei egokitzuz; baina, oinarrian, Eliza ofizialaren barneko, gizartezko eta politikazko aukerak, pentsaerak eta jokabideak lehengo-tan irauten dute.

Liturgiaren eraberrikuntzatik sortu zituen aurrenik esperantzak Kontzilioak. Oso astiro bada ere, eraberrikuntza batzuek etorri dira Euskal Herriko Elizara ere; baina, azkenik, azaleko aldakuntzak izan dira. Herriar askoren erantzuna ezezkoa izan da. Liturgia ofizialetik al-dendu egin da lagun asko. Urte hauetan, Euskal Herri

hontan ere, elizetako eta igandeetako mezak adinekoentzako eta haur batzurenzako bilerak* bihurtzen ari dira. Gero eta gehiago dira Euskal Herrian, beren haurrak baitaiatzten ez dituzten gurasoak, eta Elizatik kanpora ezkontzen diren gazteak. Aitortzak goitik behera etorri dira. Eta ez dirudi, liturgiaren eraberrikuntza honek zenbait sakramenduren gizarteko «ohikeria» baztertu duenik.

Eliza ofizial hau, saiatu da azken urteotan, euskal arazoa —herri, gizarte eta kultur arazoa— bereganatzen eta bere-eskutaratzen ere, Gasteizko apezpikuaren kasu nabarmena aparte. Euskarazko liturgi eta katekesi batzordeak sortu dituzte; euskal pastoraltzako ordezkariak; euskal arazoari buruzko ageriak eta azterketak; grebariak* laguntzeko diru bilketa bereziak; beren bilerak edo gose grebak egiteko, elizak hartzen zituzten langile edo protestariei buruzko jokabide bigunagoak sarritan; zuzengabekeriaren, torturen eta zapalkuntza bereizgabearen* gaitzespenak;* espetxeratuen —batez ere apez— aldeko ahaleginak agintarien aurrean... Hauk guztiok egiazkoak dira azken hamar urteotako Euskal Herriko Eliza ofizialaren historian. Baina hau guztiau diplomazi giro eta jokabide batetan eta paternalismoz kutsaturik agertu izan da. Gertakariaren aurrean hartu izan diren jokabideek eta ageriek ez dute benetan egoera eta egitura sozial eta politikoen sustraietara jo. Egoera eta egitura hauk onartu egin dira, nolabaiteko eta behinbehineko* kritika azaleko batez. Azkenik, Euskal Herri eta gizartearen indarkeriazko gertakari larrien aurrean, gehienetan, indarkeri modu guztiak maila berberean jarritz, edozein indarkeria era berdinean kondenatu izan da, indarkeria horien guztion sustraiak salatu eta kondenatu gabe, edo oso zeharka bakarrik kondenatuz.

Euskal arazoari buruzko jokabide erreformista bat onartuz, Eliza ofizialak beldurrez eta susmo txarrez begiratu dio bestelako pentsaera, jokabide eta burruka iraultzaile edozeini. Alde hontatik, azken urteotako euskal herriaren eta langileen burruka biziena kanpotik gelditu zaio Euskal Herriko Eliza ofizialari.

Hamar urteotako Eliza ofizialaren historian, gertakari nabarmenenetakoa zera da: apez askok alde egin diotela. Asko sekularitu egin dira, batetik, eta, bestetik, seminarioak erdi hustu, lehen, munduko seminarioirik beteenetakoak eta apez jendetan portzentaia handienetakoak zituèn Eliza hontan. 1966.ean 80 lagun ziren Arantzazun, apez izateko, teologia ikasten zutenak; 1975.ean 19 besterik ez dira. Eta euskal Eliza osoan, Arantzazukoak dira, oraindik ere beren teologi etxeari eutsi ahal izan dioten erlijioso bakarrak edo bakarretakoak. Bai, onak saldua du bere Seminario Handia, lehengo urtean, beste txiki bat egiteko asmotan. Donostiako, Iruineko eta Bilboko elizbarrutiek,* institutu bezala, edo maisu eskola eta bestelako ikastaroak antolatzeko erabili behar izan dituzte azken urteotan beren apezgai etxe handiak.

Aministrazio eta pastoraltz egiturak eraberritzen lehiatuak* ibili dira urte hauetan Euskal Herriko Eliza ofizialak. Batzorde eta ordezkariak berri asko sortu dute. Honela, indarberritu eta gaurko gizartezko inguru berriari eta eliz jokabide berriei egokitu nahi izan dituzte egitura horik. Baina oraindik urrun daude, Kontzilioak berak irekitako dinamikak eskatuko lukeen eraberrikuntza sakonetik. Apez jendearena da Euskal Herriko Eliza ofiziala, zenbait laiko batzordeetan eta bulegoetan jarri baldin bada ere. Kristau herria bera urrun gelditzen da egitura eta erakunde horietatik.

Alboko Eliza hori

Kontzilio ondoren Eliza osoan izan da handia barneko protestaren mugimendua. Kontzilioak sorturiko esperantza ito nahi omen zuèn Eliza ofizialaren kontrako protestak eta haserreak biltzen zituen mundu osoan zehar kristau talde diferenteak. Honela, Eliza katolikoaren barnean, ia* ia beste Eliza bat sortzen eta indartzen ari zen: alboko Eliza bat, Eliza ofizialaren ondoan, baina berorregandik etenik sortu gabe irauten duena, halebegia. Gero, Kontzilioaren izenean ezezik,* gizartezko, ekonomiazko, politikazko, kulturazko eta herriarteko harreman berri eta iraultzaileen izenean ere egin izan dute Eliza ofizialaren kontrako protesta «alboko» kristau talde protestari horiek.

Euskal Elizan bere tradizio txoa ere ba zuen alboko Eliza protestariak. Gogoan eduki behar da gudu zibilean euskal apez eta kristau askok izan zuten jokabidea, Eliza ofizialaren kontra. Gogoan eduki behar da halaber* gudu ondorengo erresistentzia ixila. 1960.ean 339 apezek eta gero Bizkaiko 10.000 kristauk izenpetu edo onartu zituzten gutuna,* apezek apezpikuen aldetik zigor gogorren arriskuan beren buruak jarritz, gainera. Azkenik, gogoan eduki behar da orobat,* Kontzilio garaian bertan, ia 500 apez euskaldunek munduko apezpiku guztiei bidalitako gutuna, Espainiako eta Euskal Herriko Eliza ofizialaren jokabide politikoak eta sozialak salatuz.

Baina protesta horik guztiok ez ziren nigar edo haserre hutsa, Eliza ofizialaren kontrako protesta erremindu hutsa halebegia. Euskal Herri eta gizarteak bizi zuten egoera latzak eta larriak ukiturik eta kezkatutik zeuden protesta izan nahi zuen. Herri horren aldeko burruka izan nahi zuen, kristau asmo sakonak eragindako burruka.

«Gogortasuna» lagunartea izan zen Euskal Herriko Elizan, Kontzilio ondoren aurrenik* bilduriko talde protestaria. Eliza osoko jokabideez eta Euskal Herriko egoeraz gainera, Bizkaiko diozesiko egoerak eta orduko apezpiku integrista zen Gorpide jaunaren agintearen giroak sortera zuen apez lagunarte hori. Honen ekintza gogorrenak, hauk izan ziren: 1968.ean, 60 apezek egun lu-

zetako egonaldi bat antolatu zuen Derioko seminarioan, Gurgide apezpikuaren kontrakoa batez ere, eta ageri garrantzizko bat atera zuen apez talde horrek, Eliza **po-brea, librea, eragilea** (dinamikoa) eta **herritarra** (bertakoa) eskatuz. Gero ere gose greba bat egin zuten lagunartekoek Bilboko apezpikutegian, Euskal Herriaren egoera latza salatuz. Horietako asko espetxean egonak dira, edo oraino ere han daude.

Sozialismoaren aldeko kristauak (SAK) berriagoak dira, eta berez ez dira Euskal Herriko fruitua. Ez dira, aurrenik behintzat, Eliza ofizialaren kontrako protesta bezala agertu, sozialismoaren bidetik kristau bizitzaren eta fedearen bide berriak urratzeko baizik. Bizkaian hedatu-axeak dira azken bizpahiru urteotan; baina orain Gipuzkoan eta Nafarroan ere zabaltzen ari dira.

Ba dira beste bi elkarte, Eliza ofizialaren Ekintza Katoliko bezala agertzen zirenak, baina Kontzilio ondoren harengandik alboratu direnak! **Herri Gaztedi** eta JOC, Gipuzkoan behintzat eta neurri batetan Bizkaian ere, ezin daitezke Eliza ofizialaren erakundetzat hartu une hontan, eta bai **alboko Eliza** horren parte bezala.

Iparraldean, «Fededunak» elkarteak sortu zen Kontzilio ondoren, euskarazko katekesia eta liturgia aurrera bultzatzeko. Inolaz ere iraultzaile ez baldin bada ere, gizarte arazoetan eta euskarari eta euskal kulturari buruz oso burrukaralari agertu da Eliza ofizialaren aurrean.

Azkenik, aipatu beharra dago, hegoaldean bere indarra duen «Hermandad sacerdotal» delakoa. Kontziliotik jasotako dinamika neurritsua ere ezin irentsiz, atzerakoitasun eta integrismoarekin nabarmenenean finkatu dira de hortako apezak eta haien inguruko laikoak. Horrela, euskal Eliza ofizialaren erreformismoarekin topo egin dute, eta harengandik baztertuta gelditu. Zuzenean beraien boletina ez baldin bada ere, beren oso hurbilekoa dute, azken bi urteotan dohainik* eta eurrez* banatzen den SIR itxuragabeko panfletua.

Alboko Elizaren betiko galdea eta arazoa hau da: Nondik nora alboratu da edo nork alboratu ditu? Eta Eliza ofizialaz kanpotik lan egiteak onik ba ahal dakar? Ala barrutik bilatu behar da haren jatortasuna eta benetako aldakuntza? Horien akatsetako bat, Eliza ofizialaren aldakuntza sakona eta sustraikoa kanpotik bilatzea da.

Eliza ixil hori

Azken hamar urteotako Euskal Herrian ba dago Eliza ixil bat ere: Eliza ofizialaren inguruan oraindik ere zintzo irauten duena.

Kontzilioan ez zuen horrek hitzik egiteko aukerarik eduki. Baina handik entzun zituenak esperantzak sortu zizkion alde batetik, eta bestetik zalantzak ere bai. Kristau herriaz, laikoen edo sekularren erantzunkizunaz* etab. hitz asko entzun zuen Kontzilio garaian. Geroztik ez du alde hortatik berrikuntza berezirik ikusi Elizan, eta harrituta eta ixilik geratu da.

Beste aldakuntza asko ikusi du, ostera, apezken eta erlijiosoaren aldetik. Hauen bizikera, liturgia eta irakatsiak ere aldaturik ikusi ditu sarritan, eta kristau herri horrek ez ditu ulertu. Eta horregatik harriturik eta ixilik gelditu da, bere zalantzak kendu ezinik, eta Eliza ofizialeriko zintzotasunari nola hala eutsiz, eta Kontzilio hura elizgizonek eginga eta elizgizonentzat batez ere moldatua izan zela pentsatuz.

Azken hamar urteotan erlijio ohitura asko erori dela ikusi du Eliza ixil horrek: herrietako mixioak, bederatziru-rranak, prozesioak... Gauza hauen eta beste askoren kentzea jasan* du ixilean eta zalantzez beterik. Homiliak eta hitzaldiak ugari eskaini zaizkio; baina Eliza herritar bat sortzeko parterik ez zaio eman.

Izenik gabeko Eliza

Azken hamar urteotan beste «kristau» motarik ere sortu da Euskal Herriko Eliza hontan: hau da, Eliza ofizialean erabat* «erre» egin dena, eta bere kristau bizitzan Eliza hori alde batetara utzi duena. Holako lagunaren artean ba daude apez izanak, edo apezgai izanak, oinarriko elkarrekin kristau kezkatu izandako zenbait lagun ere, edo Ekintza Katoliko erakundeetan gogotsu lan egin izan duenik.

Sarritan jakin ere ez dakite zer neurritan eta zer eratan dauden Kristoren Elizaren eta Eliza ofizialaren barnean. Batzuri ez zaie axola ere horrelakorik jakiterik. Herriarenganako zintzotasunez, berorren alde gogotsu lanean ari direlakoan, beren giza ametsa eta beren giza-bidea betetzen eta —askok— Kristorenganako leialtasunez jokatzeko ari direla uste dute.

Bakoitzaren barne arazoak aparte, herriaren eta gizarte zapalduaren ekintzan eta burrukan adierazi uste dute beren benetako fedea, maitasuna eta itxaropena. Horregatik, dogmazko formulatan formulaturik gabeko fedea bizi eta **izenik gabeko** «Eliza» osatzen ote dutelakoaren ustea du zenbaitek.

Beharbada hau da, azken hamar urteotako Euskal Herriko Elizaren historian jazo* den gertakaririk harri-garriena, aurreko historiari begiratzen bazaio behintzat.

Paulo AGIRREBALTZATEGI

ELAIS ALAI YURRE

DANTZATOKI GOXOA Igandez ta jai egunez: 6 tatik 10.ra
Astegunez: 7. tatik 10 ra.

SOINU KOADROFONIKOA

KAFETEGI **AMA & LUR** RESTAURANTA